

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів
Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ФАЛІМОНОВ Сергій Володимирович

УДК: 368(339.13):355

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**«ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ
ПОСЛУГ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ»**

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____Сергій ФАЛІМОНОВ_____

Науковий керівник
Шубенко Інна Андріївна
кандидат економічних наук, доцент

Житомир – 2024

Робота виконана на кафедрі фінансів і кредиту Поліського національного університету

Рецензент:

доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету, к.е.н., доц. Ярмолюк Олена Феліксівна

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

_____ допустити до захисту _____
Голова комісії _____ Олександр ВІЛЕНЧУК

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
допустити до захисту.

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № __ від «__» грудня 2024 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту _____ Дмитро ДЕМА_

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _Фалімонов Сергій Володимирович__ захистив(ла)
кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____,
за університетською шкалою _____

Секретар ЕК _____ Тетяна ТОВСТУХА
«__» грудня 2024 р.

АНОТАЦІЯ

Фалімонов С. В. Особливості функціонування ринку страхових послуг у період воєнного стану. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Поліський національний університет, 2024.

У кваліфікаційній роботі розглянуто особливості функціонування та розвитку ринку страхових послуг в Україні під час воєнного стану, акцент зроблено на його основних видах послуг, які користуються попитом. У роботі обґрунтовано поняття «ринок страхових послуг», визначено його особливості функціонування під час воєнного стану. У роботі складений прогноз показників функціонування ринку страхування в Україні на найближчу перспективу.

Ключові слова: страхова послуга, страхові премії та виплати, страховик, страхувальник, ринок страхових послуг.

SUMMARY

Falimonov S. Peculiarities of the Functioning of the Insurance Services Market during Martial Law. - Qualification work on the rights of the manuscript.

Qualification work for a master's degree in specialty 072 «Finance, Banking and Insurance Stock Market». - Polissia National University, 2024.

The qualification work presents theoretical, methodological, and practical aspects of the functioning and development of the insurance services market in Ukraine, with an emphasis on its main types of services that are in demand. The work substantiates the concept of 'insurance services market' and defines its features of functioning during martial law. The main indicators of the development of the insurance services market in Ukraine.

Keywords: insurance service, insurance premiums and payments, insurer, insured, market of insurance services.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ.....	8
Висновки до розділу 1.....	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ.....	14
Висновки до розділу 2.....	22
РОЗДІЛ 3. ПРОГНОЗУВАННЯ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ.....	24
Висновки до розділу 3.....	28
ВИСНОВКИ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32

ВСТУП

Актуальність теми та аналіз останніх досліджень. Страхові послуги відіграють важливу роль у забезпеченні фінансової стабільності та психологічної впевненості громадян та бізнесу в умовах кризи та у період стабільного розвитку. Адже ризики супроводжують життєдіяльність людини впродовж всього життя, аналогічно бізнес також зіштовхується з величезною кількістю ризиків, що потребує створення засобів для їх подолання. Воєнний стан впливає на економіку країни, змінюючи фінансові умови та ринкові ризики. Це вимагає адаптації суб'єктів господарювання і людей до нових умов і розробки нових страхових продуктів від страховиків. Під час воєнного стану збільшується кількість ризиків, які потребують страхового захисту, зокрема військові ризики, ризики втрати майна, здоров'я тощо. Аналіз функціонування ринку страхових послуг дозволяє визначити, наскільки ефективно страховики виконують свою функцію в умовах воєнного стану. Це актуалізує питання розвитку спеціалізованих страхових послуг. Воєнний стан супроводжується змінами у законодавчому регулюванні, що впливає на діяльність страхових компаній. Вивчення цих змін допомагає компаніям правильно реагувати на нові виклики.

Розуміння поточних викликів та особливостей ринку страхових послуг допомагає прогнозувати його розвиток у майбутньому, що важливо для стратегічного планування як страхових компаній, так і державних органів. Обрана тема є надзвичайно важливою як для наукового дослідження, так і для практичної реалізації страхового захисту в Україні в умовах воєнного стану.

Питання функціонування ринку страхових послуг, його особливості під час воєнного стану є новим, адже повномасштабне вторгнення РФ розпочалося у 2022 році, і розпочало вивчатися науковцями глибоко саме у цей період зокрема, Даценко О., Колінець Л., Панухник О., Крупка А., Клапків Ю., Зарічна Н., Супрун Н., Рудевська В., Ширінян А., Ширінян Л. Вони вивчають ринок страхових послуг з різних позицій, слідкують за динамікою основних показників його розвитку, визначають проблеми і здійснюють пошук шляхів

розвитку ринку страхових послуг. Такі зарубіжні дослідники: Бейтмен Г., Герранс П., Торп С., Зен Ю., Сотер Н. та інші вивчають ринки страхування у своїх країнах порівнюють їх з іншими, вивчають проблеми, що виникають на вітчизняних ринках.

Мета та завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є визначення перспектив функціонування ринку страхових послуг в Україні під час воєнного стану, його особливостей у цей період та прогнозування показників його розвитку на найближчу перспективу. Для досягнення мети цієї кваліфікаційної роботи потрібно забезпечити виконання таких завдань:

- дослідити сутність та теоретичні засади функціонування ринку страхових послуг;
- здійснити аналіз та виділити особливості функціонування ринку страхових послуг під час війни з РФ в Україні;
- скласти прогноз розвитку функціонування ринку страхових послуг на найближчу перспективу в Україні.

Об'єкт і предмет дослідження. *Об'єктом дослідження* кваліфікаційної роботи є процес функціонування страхового ринку під час війни з РФ в Україні. *Предметом дослідження* є економічні відносини щодо теоретичних та практичних аспектів функціонування ринку страхових послуг під час воєнного стану.

Методи дослідження. При підготовці кваліфікаційної роботи нами застосовувалися такі методи економічних досліджень, зокрема: методи *узагальнення та абстрактно-логічний* – для систематизації інформації щодо функціонування ринку страхових послуг під час війни з РФ та виокремлення його особливостей; *статистико-економічний* – при аналізі ринку страхових послуг; *метод прогнозування* застосувався для розрахунку прогнозних показників страхових премій, страхових виплат на 2024-2025 рр. в Україні.

Елементи наукової новизни одержаних результатів полягають у виокремленні основних особливостей ринку страхових послуг під час війни з РФ, зокрема, страховики запропонували на ринок унікальний захист від воєнних

ризиків, в той час, як такі ризики за мирних умов належать до форс-мажорних обставин, другою особливістю є те, що ринок страхових послуг відреагував зниженням основних показників діяльності та має здатність до адаптації у надзвичайно складних економічних умовах.

Перелік публікацій автора за темою досліджень: автор опублікував за результатами дослідження наукову статтю у співавторстві у фаховому виданні, категорії «Б»:

1. Шубенко І., Стойко О., Доронін Д., Фалімонов С. Детермінанти низького рівня розвитку ринку страхування життя в Україні. *Бізнес Інформ*. 2024. № 3. С. 305-315.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблено прогноз розвитку основних показників ринку страхових послуг в Україні: валових страхових премій і валових страхових виплат за допомогою ППП Excel.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, де написана актуальність теми дослідження, мета, завдання, методи дослідження, практичне значення та елементи наукової новизни. У першому розділі розкрито теоретичні, правові та економічні засади функціонування ринку страхових послуг. Другий розділ стосується аналізу ринку страхових послуг під час війни з РФ та виокремлення його особливостей. Третій розділ визначає перспективи подальшого функціонування ринку страхових послуг в Україні на 2024-2025 рр.

Кваліфікаційна робота викладена на 31 сторінках друкованого тексту, проілюстрована 5 рисунками та 7 таблицями.

РОЗДІЛ 1

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Сутність ринку страхових послуг полягає в забезпеченні захисту майнових інтересів фізичних та юридичних осіб від різних ризиків. Вивчимо як науковці розглядають поняття ринок страхових послуг. Одне із останніх досліджень проведене в Україні стосується конкретизації наукових точок зору стосовно таких понять як «ринок страхових послуг», «ринок страхування», «страховий ринок» [28].

Шірінян А. А., Шірінян Л. В. вказують, що нині існує кілька напрямків сутності цих понять. Зокрема, « ...Одні дослідники не відмежовують поняття «ринок страхових послуг» «страховий ринок» та «ринок страхування», вони розглядають їх як тотожні, що було спричинене переважно старими нормативними актами, де ці поняття не розмежовувалися... Інші науковці проводять різницю між цими поняттями...» [28, с. 95]. Тобто нині не має чітко визначених критеріїв що це за ринок, як ці поняття корелюються, чи взагалі їх треба ототожнювати. [28, с. 99].

Вважаємо, що ринок страхових послуг та ринок страхування, страховий ринок – це слова синоніми, вони є складовою ринку фінансових послуг, адже страхова послуга відповідно до вітчизняного законодавства віднесена до фінансових послуг.

На нечіткість дефініцій «ринок страхових послуг» і «страховий ринок» вказує і д.е.н. Клапків Ю. наголошуючи «...сучасні економічні відносини потребують уточнення вказаних понять, що в багатьох аспектах засвідчують абсолютну невизначеність таких понять як «страховий ринок» - «ринок страхових послуг»» [8, с. 101].

Діяльність зі страхування не включає лише страхову послугу, а має на меті надання консультаційних послуг, здійснення інвестиційної діяльності, тому вважаємо що поняття «ринок страхових послуг» є більш вузьким, порівняно із ринком страхування та страховим ринком. Ринок страхових послуг

охоплює виключно страхові послуги. Тому у нашому дослідженні спершу розглянемо, що таке «страхова послуга».

Закон України «Про страхування» визначає страхову послугу – як фінансову послугу, «...що надається страховиком для забезпечення потреби потенційного страхувальника у страховому захисті на підставі договору страхування» [15]. Виходячи з цього у страхових правовідносинах задіяно як мінімум дві сторони страховик і страхувальник. Іноді страхувальник і застрахований не співпадають в одній особі. Найчастіше, це відбувається коли страхувальник сплачує страхові платежі, а застрахованою є третя особа. При страхових правовідносинах задіяні і вигодонабувач або бенефіціар «особа, яка має право на отримання страхової виплати згідно з умовами договору страхування та/або відповідно до законодавства» [15].

Відповідно до вказаного нового Закону України «Про страхування» нині в Україні визначено «... 23 класи страхування, які поділені на страхування життя та класи страхування інші, ніж страхування життя» [15].

Важливою складовою ринку страхових послуг, з нашої точки зору, є визначення його суб'єктів. Головними суб'єктами ринку страхових послуг є, звичайно, страхові компанії та страхувальники. Страхова компанія – це юридична особа, яка має відповідну ліцензію та займається страхуванням, тобто приймає на себе зобов'язання щодо відшкодування збитків або виплати страхових сум при настанні страхових випадків, передбачених договором страхування.

Страхові компанії нині надають різні види страхування, у межах класів страхування включаючи майнове, особисте, медичне, автомобільне, туристичне та інші види страхування. Страхувальниками є юридичні та фізичні особи, які, безпосередньо, здійснюють страхові платежі до страховика.

Ще одним із важливих складових ринку страхових послуг є страхові посередники. Відповідно до оновленого Закону України «Про страхування» до страхових посередників належать «...страховий брокер, страховий агент, субагент, перестраховий брокер, додатковий страховий агент...» [15].

Основними посередниками є страхові агенти – це професіонали, які займаються продажем страхових полісів різних видів, таких як страхування життя, здоров'я, автомобіля, майна та іншого. Основні завдання страхових агентів включають: консультування клієнтів. Вони пояснюють умови страхових полісів, допомагають клієнтам обрати найбільш підходящий продукт відповідно до їхніх потреб і фінансових можливостей. Страхові агенти займаються оформленням необхідних документів для укладення страхових договорів. Вони проводять аналіз ризиків, пов'язаних з об'єктами страхування, щоб визначити вартість страхових полісів. Страхові агенти підтримують зв'язок з клієнтами, нагадують про необхідність продовження полісів, пропонують нові продукти та допомагають у випадку страхових випадків. Страхові агенти можуть працювати як на пряму з однією страховою компанією, так і бути незалежними агентами, співпрацюючи з кількома страховими компаніями.

Страховий брокер – це професіонал, який виступає посередником між клієнтом і страховою компанією. Його головне завдання – допомогти клієнту знайти та вибрати найбільш вигідні умови страхування. Основні функції страхового брокера включають: консультація клієнтів. Брокер проводить детальне опитування клієнта для визначення його потреб у страхуванні та пропонує відповідні страхові продукти, порівнює пропозиції від різних страхових компаній, щоб знайти найкращі умови та ціни для клієнта, допомагає клієнту з оформленням усіх необхідних документів та укладенням страхового договору, підтримує зв'язок з клієнтами протягом усього терміну дії страхового полісу, надає консультації та допомагає у випадку виникнення страхових випадків.

Страхові брокери працюють незалежно від страхових компаній, що дозволяє їм надавати неупереджені рекомендації та підбирати оптимальні варіанти страхування для своїх клієнтів.

На ринку страхових послуг діють також андерайтери – це фахівці, які оцінюють ризики, які страхова компанія бере на страхування. До спеціалізованих експертів, якими є андерайтери страховик звертається у разі,

коли сам не спроможний визначити вартість страхової угоди та оцінити ризики. Крім андерайтерів, важливу роль на ринку страхових послуг відіграють аварійні комісари – це фахівці, які здійснюють оцінку збитків при настанні страхових випадків, визначають реальні причини настання збитків.

Ще обов'язковим елементом ринку страхових послуг є орган державного нагляду за діяльністю страхових компаній. Нині в Україні система державного регулювання ринку страхових послуг дуже сильно змінилася з того часу, коли органом контролю за діяльністю страховиків став НБУ. Національний банк України (НБУ) відіграє ключову роль у регулюванні ринку страхових послуг в Україні. З 1 липня 2020 року НБУ взяв на себе функції регулювання та нагляду за ринком небанківських фінансових послуг, включаючи страхові компанії. НБУ видає ліцензії на здійснення страхової діяльності, а також контролює дотримання вимог для отримання та підтримки цих ліцензій. Він здійснює нагляд за фінансовим станом страхових компаній, їхньою платоспроможністю та дотриманням нормативних вимог. Це включає регулярний моніторинг звітності та проведення перевірок. НБУ встановлює вимоги щодо капіталу, резервів та інших фінансових нормативів, які повинні виконувати страхові компанії для забезпечення своєї стабільності та надійності. НБУ працює над захистом прав страхувальників, включаючи врегулювання скарг та забезпечення прозорості умов страхових договорів. Регулятор сприяє розвитку ринку страхових послуг шляхом впровадження нових нормативно-правових актів, що сприяють конкуренції та інноваціям у секторі. НБУ працює над попередженням та виявленням шахрайства на ринку страхових послуг. Таким чином, НБУ забезпечує стабільність, прозорість та ефективність ринку страхових послуг в Україні, сприяючи захисту інтересів споживачів та розвитку сектору.

Національний банк України став по факту мегарегулятором для фінансових установ. «Сьогодні під мегарегулятором розуміють модель об'єднаного або інтегрованого нагляду за фінансовим сектором. Така модель наразі діє у близько 50 країнах – як розвинених, так і країнах, що

розвиваються» [24]. За час, коли НБУ став мегарегулятором була прийнята нова редакція Закону України «Про страхування», на нашу думку, контроль став більш жорстким і виваженим, адже НБУ орієнтується на передові світові та європейські стандарти функціонування фінансового ринку.

Особливу роль на ринку страхових послуг відіграють різноманітні об'єднання страховиків. Основні завдання та роль цих об'єднань включають: захист інтересів своїх членів, забезпечуючи сприятливі умови для їхньої діяльності, а також представляючи їх інтереси перед державними органами та іншими організаціями. Вони сприяють координації діяльності страхових компаній, допомагаючи їм обмінюватися досвідом, інформацією та найкращими практиками. Це сприяє підвищенню ефективності та конкурентоспроможності страхових компаній. Об'єднання розробляють та впроваджують стандарти та кодекси поведінки для страхових компаній. Це допомагає забезпечити високий рівень якості послуг та етики на ринку страхування. Вони організують навчальні програми, семінари та конференції для підвищення кваліфікації працівників страхових компаній. Це сприяє професійному розвитку та вдосконаленню навичок страхових агентів та менеджерів. Об'єднання страхових компаній проводять аналітичну роботу, дослідження ринку та розробляють рекомендації щодо розвитку страхового сектора. Це допомагає формувати стратегії розвитку та вдосконалення ринку страхових послуг.

Вони працюють над захистом прав споживачів страхових послуг, забезпечуючи справедливе врегулювання спорів та конфліктів між страховими компаніями та клієнтами. Об'єднання страхових компаній співпрацюють з міжнародними асоціаціями та організаціями, що дозволяє впроваджувати найкращі світові практики на українському ринку страхових послуг. Прикладом таких об'єднань є Ліга страхових організацій України (ЛСОУ), Моторне (транспортне) страхове бюро України (МТСБУ), Ядерний страховий пул та інші, які активно працюють над розвитком страхового ринку в країні.

Висновки до розділу 1

1. Сутність ринку страхових послуг розкривається через його суб'єктів. До них належать страхові компанії (страховики), страхувальники (фізичні та юридичні особи, які купують страхові послуги), посередники (страхові агенти та брокери), а також регуляторні органи (державні установи, що контролюють діяльність страхових компаній). Діяльність ринку страхових послуг регулюється державними законами та нормативними актами, що спрямовані на захист прав страхувальників і забезпечення фінансової стабільності страховиків. Мегарегулятором ринку фінансових послуг і, зокрема, ринку страхових послуг є НБУ.

2. На ринку страхових послуг продаються і купуються різноманітні страхові продукти та послуги. Це різноманітні види страхування, такі як майнове страхування, особисте страхування, страхування відповідальності, медичне страхування тощо. Кожен з цих видів призначений для захисту від певних ризиків. Ринок страхових послуг є важливою частиною фінансової системи будь-якої країни, оскільки він забезпечує стабільність і захист від фінансових втрат, що виникають через непередбачувані події.

3. Основними суб'єктами страхового ринку є страховики та страхувальники. Страхові компанії акумулюють страхові премії, які сплачуються страхувальниками, і використовують їх для формування страхових резервів. Ці резерви слугують для виплат страхових відшкодувань і страхових сум у разі настання страхових випадків.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Ринок страхових послуг під час воєнного стану має свої особливості. Виокремимо ці особливості під час дослідження ринку страхових послуг України. Цікавим є той факт, що жодна країна у XXI столітті не мала такого повномасштабного вторгнення іншої країни і це відклало свій відбиток буквально на всіх економічних процесах, які відбуваються у нашій країні. Ринок страхових послуг ми будемо аналізувати поділивши його на ринок ризикових видів страхування і ринок страхових послуг життя. Спершу розглянемо загальні показники розвитку ринку страхових послуг.

Однією із особливостей, можна вважати те, що, на територіях, які є окупованими не функціонують українські страхові компанії, там поширюється законодавство РФ. Тепер визначимо як війна вплинула на ринок страхових послуг в Україні. Спершу розглянемо динаміку кількості страхових компаній (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1

Динаміка кількості страхових компаній в Україні у 2020-2022 р.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Зміни 2022 р. до 2020 р.
Всього страховиків	210	155	126	- 84
Non-life	190	142	113	-77
Life	20	13	13	-7

Джерело: складено за даними [22, 21, 14, 23].

Як видно із даних наведених у табл. 2.1 кількість страхових компаній суттєво скоротилася за три роки загалом на 84, що пояснюється підвищенням вимог до платоспроможності та фінансової стійкості страховиків, які змінив новий регулятор ринку страхових послуг, а саме НБУ. У 2022 році цей процес ще і посилюється окупацією значної території України і кількість страховиків ще зменшилася. У липні 2024 року ще два страховики покидають ринок страхових

послуг добровільно, на це надав дозвіл НБУі одному страховику ліквідовано ліцензію на надання послуг [6]. Тобто можна прогнозувати, що ринок покидають слабкі страховики, які не можуть брати на себе значні обсяги страхової відповідальності.

Якщо проаналізувати ринок страхових послуг з позиції надання послуг, в Україні він належить страховикам, які надають послуги ризикових видів страхування. У 2022 році частка страховиків на ринку страхових послуг, які надавали ризикові види страхування складає майже 90%.

Обсяг активів страхових компаній за період 2021 першої половини 2022 року практично не змінився і залишався сталим, це говорить про той факт, що страховики які вийшли з ринку не вплинули на формування активів, і вказує на їх слабкість, бо сильні страховики попри війну не втратили суттєво свої позиції. (рис. 2.1.).

Рис. 2.1. Активи (визначені ст.31 Закону України «Про страхування») страхових компаній в Україні у 2021-2022 рр., млрд грн

Джерело: побудовано за даними: [22, 21, 14, 23].

Проведемо аналіз сформованих резервів страхових компаній за період 2020-першого півріччя 2022 р. (рис. 2.2.).

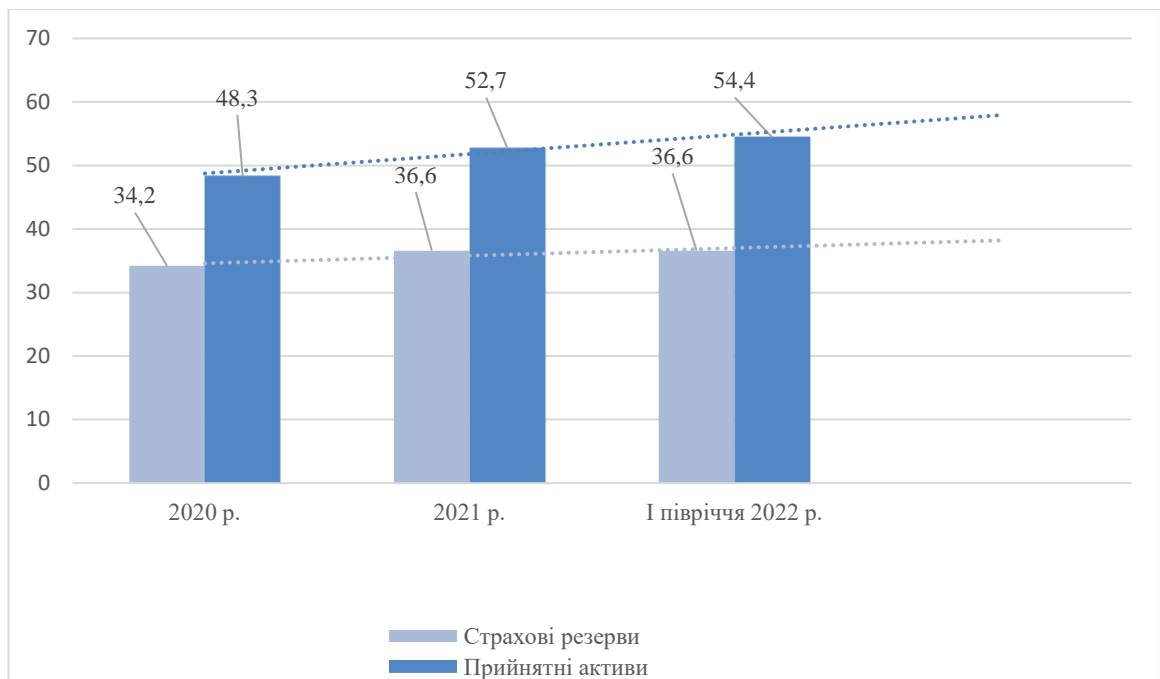

Рис. 2.2. Динаміка та обсяг страхових резервів страхових компаній та лінія тренду цих показників в Україні у 2020-2022 рр., млрд грн
Джерело: побудовано за даними [22, 21, 14, 23].

Як видно із наведеного рис. 2.2. обсяг страхових резервів також як і активи мали незначний тренд до зростання і залишалися сталими впродовж вказаного періоду.

Підведемо загальні підсумки розвитку ринку страхових послуг (табл. 2.2.). Як видно із наведених даних у табл. 2.2 загалом ринок страхових послуг залишився сталим у частині сформованих страхових резервів та активів страховиків, по валових страхових преміях у 2022 році відбулося зниження на 5,6 млрд грн. Кількість укладених договорів страхування скоротилася на 32474 шт за 2022 р. порівняно із 2020 роком. Пояснюється це невизначеністю ситуації, яка розпочалася із повномасштабним вторгненням та загальною шокуючою ситуацією.

Показник, який характеризує рівень проникнення страхування вказує на застраховані ризики в Україні є надзвичайно низьким, та виходячи із сучасної ситуації зменшення страхових премій у 2022 році буде ще нижчим. Рівень щільності страхування характеризує скільки страхових премій припадає на одну особу є невисоким порівняно із іншими країнами.

Таблиця 2.2

Динаміка основних показників розвитку ринку страхових послуг України
у 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Зміни 2022 р. до 2020 р.
Активи страховиків по балансу, млн грн	64 925,2	64 822	70 338	5 412,8
Сформовані страхові резерви, млрд грн	34,2	36,6	39,8	5,6
Власний капітал, млн грн	24666,0	19594,1	22777,5	-22 388,5
Середній розмір капіталу на одну страхову компанію, млн грн	117,46	126,41	177,95	60,49
Кількість укладених страхових договорів, шт	120577	131562	88103	-32 474
Валові страхові премії, млрд грн	45,2	48,9	39,6	-5,6
Валові страхові виплати, млрд грн	14,9	17,6	13	-1,9
Рівень валових виплат, %	32	37	32	*
Рівень проникнення страхування, %	1,08	0,91	в/д	-
Індекс щільності страхування, грн на одну особу	1086	1207	в/д	-

Джерело: підраховано за даними: [22, 14, 23, 10].

Тобто можна виділити ще одну особливість ринку страхових послуг в Україні ринок є слабким порівняно з іншими ринками, охоплено страхуванням менше 1% ризиків, поряд із тим Україна стала однією із найбільш ризикованіших країн для проживання.

Проведений аналіз науковцями: Колінець Л., Панухник О., Крупка А., Зарічна Н., Лавров Р., і Хропонюк, основних показників по одержаних доходах від діяльності страховиків табл. 2.3. засвідчує, що страховики найбільше одержали прибутку у 2020 році.

Рік повномасштабного вторгнення рф в Україну – 2022 р. та 2020 рік – рік світової пандемії стали найбільш збитковими роками для страхового ринку України [10].

Проведемо аналіз структури ринку страхових послуг за основними видами страхування за перші пів-року 2020-2022 рр. (табл. 2.4).

Таблиця 2.3.

Динаміка основних показників по доходах страховиків в Україні
у 2019-2022 рр., млн грн

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Зміни 2022 р. до 2020 р.
Дохід від послуг зі страхування інший, ніж життя	30417,0	33003,7	31129,9	712,9
Дохід від послуг зі страхування життя	3242,0	4246,4	3087,1	-154,9
Дохід від надання послуг іншим страховикам та інших робіт	134	147,4	0,0	-134
Результат від основної діяльності	1349	1476,2	1454,6	105,6
Результат від фінансової діяльності	2956,0	2779,3	3736,9	780,9
Результат від іншої діяльності	96,8	-579,8	157,2	60,4
Прибуток	2869,0	1949,3	0,0	-2869,0
Збиток	-714	-412,1	-666,2	47,8

Джерело: [10].

Як показують результати досліджень ринок страхових послуг в Україні має тенденцію швидко переорієнтовуватися, так у 2022 році, коли громадяни покидали нашу країну, зросла частка страхових договорів по страхуванню автоцивільної відповідальності, міжнародних договорах - зеленій картці.

Таблиця 2.4.

Структура загального страхового портфеля за видами страхування в Україні
за перше півріччя 2020-2022 рр, %

Види страхування	2020 р.	2021 р.	2022 р.
ОСЦПВ (внутрішні договори)	15	13	16
Зелена картка	3	4	9
КАСКО	18	19	19
Медичне (безперервне страхування здоров'я)	13	13	14
Страхування від нещасних випадків	4	3	4
Страхування майна від вогневих ризиків	10	13	7
Страхування фінансових ризиків	7	6	3
Страхування життя	11	11	13
Інші види страхування	19	18	15
Всього	100	100	100

Джерело: розраховано за даними [22, 21, 14, 23].

Традиційно частка договорів з каско залишилася сталою у межах 18-19 % за 2020-2022 рр. Сталим залишилося і медичне страхування, зменшилася

частка страхування фінансових ризиків з 7% у загальній структурі у 2020 р. до 3% у 2022 р. сталим залишилося і страхування життя.

Можна констатувати, що ринок страхових послуг працює, знизивши основні показники, навіть частково страхуючи нові ризики, що пов'язані з війною, про що свідчать юристи. «З літа 2022 року вітчизняні страхові компанії поступово відновлюють свою діяльність і переглядають виплати. Вони пропонують нові програми страхування, що враховують ризики, пов'язані з війною. Водночас, компанії не покривають ризики, якщо страхові випадки сталися на тимчасово окупованих територіях, у зонах, де органи влади не забезпечують свої функції, на лінії розмежування, визначеної постановою Кабміну № 1085 від 07.11.2014, а також у районах, де ведуться бойові дії або які перебувають в оточенні» [27].

Проведемо аналіз ринку страхування життя в Україні по страхових преміях та здійснених виплатах, що показано на рис. 2.3.

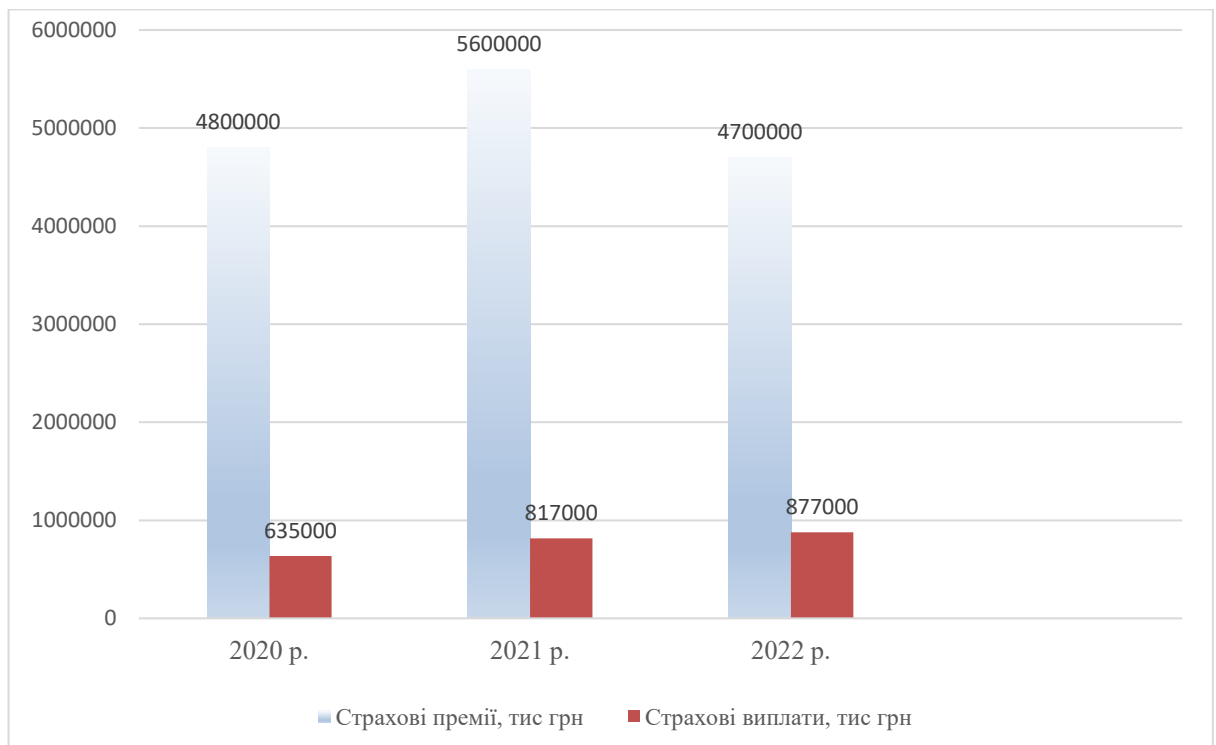

Рис. 2.3. Середні страхові премії та страхові виплати по компаніям зі страхування життя у 2020-2022 рр. в Україні

Джерело: складено за даними [1].

Як бачимо із рис. 2.3 страхові премії по страхуванню життя скоротилися у 2022 році на 900000 тис грн порівняно із 2021 роком і на 100000 тис грн порівняно із 2020 роком, виплати мали тенденцію до зростання. Проаналізуємо які страховики зі страхування життя займають лідируючі позиції на ринку страхових послуг зі страхування життя (табл. 2.5.).

Таблиця 2.5.

Динаміка, темп росту та зміни по страхових преміях по страхуванню життя у розрізі провідних компаній зі страхування життя в Україні у 2020-2022 рр.

Назва компанії	Страхові премії, тис. грн			Темп росту, % 2022/2021	Зміна, тис грн 2022/2020
	2022 р.	2021 р.	2020 р.		
МЕТЛАЙФ	2 120 311	2 107 239	1 555 070	0,62	565 241
ТАС	518 678	766 214	680 891	-32,31	-162 213
ГРАВЕ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	507 511,3	520 749,0	441 262,3	-2,54	66 249
УНІКА ЖИТТЯ	422 797,0	525 551,7	574 530,0	-19,5	-151 733
PZU УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	398 062,0	635 450	538 282	-37,4	-140 220
ARX LIFE	266 272	320 907	259 631	-17	6 641
ФОРТ -ЛАЙФ	89 760	170 084	97 29601	-47	-9 639 841
ГРІНВУД ЛАЙФ ІНШУРАНС	67 251	93 556	92 965	-28,12	-25 714
КНЯЖА ЛАЙФ ВІЄННА ІНШУРАНС ГРУП	60 323	72 935	77 247,3	-17,2	-16 924,3
КД-ЖИТТЯ	53 204	57 467	48 158	-7,42	5 046
Всього	4 504 169 ,9	5 270 153,4	4 365 332,7	-14,53	138 837,2

Джерело: складено за даними [21].

Як видно із наведених даних найвищу частку страхових премій по страхуванню життя займає компанія Метлайф за весь 2020-2022 рік вона є лідером по страхуванню життя. Інші лідери це – страхова компанія ТАС, Граве Україна страхування життя, Уніка – життя та PZU Україна страхування життя. Ці компанії є фінансово надійними і на першу п'ятірку припадає лівова основна частка сформованих страхових резервів зі страхування життя.

Також ми проводили більш глибоке дослідження ринку страхових послуг зі страхування життя, а саме обрали двадцятирічний період дослідження і

прийшли до такого висновку, що ринок страхування життя дуже залежить від доходів громадян, у часи відносної фінансової стабільності і коли відбувається зростання доходів громадян, зокрема, заробітної плати, зростають і валові страхові премії по страхуванню життя «...у 2022 році частка валових страхових премій зі страхування життя у ВВП становила лише 0,09%, що значно відстає від показників розвинених країн. Це вказує на слабкий розвиток цього сегмента ринку, що пояснюється низкою причин. На початкових етапах розвитку ринку страхування життя не було створено ефективної нормативно-правової бази, через що страхування життя використовувалося, здебільшого, для зниження податкового навантаження. Крім того, інфляція і низька фінансова готовність населення не стимулювали громадян до укладення договорів накопичувального страхування...Ситуація почала покращуватися після стабілізації економіки, подолання фінансової кризи та проведення грошової реформи. У результаті зросла довіра до страхування життя, і громадяни стали активніше звертатися до страхових компаній. Найуспішнішим, з цієї позиції, став 2013 року, коли середня сума валових страхових премій на одну особу досягла 6,88 долара США - найвищого рівня за 20 років, які досліджувалися. Це стало можливим за допомогою сприятливої економічної ситуації та зростанням середньої заробітної плати до 453 долари США в місяць» [29, с. 310].

Як зауважують науковці «сьогодні...страховий ринок України поступово виходить із кризи, спричиненої збройною агресією РФ. Попри виклики, він активно впроваджує нові страхові послуги та демонструє значний потенціал, що може сприяти його розвитку, так і зміцненню економіки країни в цілому» [10, с. 110].

Третьою особливістю функціонування ринку страхових послуг стало формування мега регулятора фінансового ринку НБУ та тлі війни, що призвело до виходу з ринку страховиків. На сайті НБУ вказує основне своє завдання стосовно розвитку даного сегменту ринку «Національний банк створює законодавчу базу для фінансово стійкого, конкурентного формування страхового ринку України з ефективним захистом прав споживачів страхових

послуг. Для цього впроваджується нова модель регулювання, яка враховує директиви ЄС, міжнародні принципи IAIS та найкращі світові практики. Модель буде впроваджуватися поступово впродовж перехідного періоду, що було визначено після детального аналізу страхового ринку в Україні» [18].

Загалом, можна вважати що, ринок страхових послуг вистояв під час повномасштабного вторгнення і продовжує вдосконалюватися. Тому четвертою особливістю ринку страхових послуг є його адаптивність, включення у послуги воєнних ризиків і здійснення відшкодувань за ними.

Висновки до розділу 2

1. Аналіз ринку страхових послуг показав, що ринок за період 2020-2022 року зіштовхнувся з проблемою війни, що не могло не позначитися на загальних показниках діяльності страхових компаній та ринку у цілому. За вказаний досліджуваний період розпочався процес вичищення дрібних страхових компаній та припинення їх діяльності через добровільний вихід, анулювання ліцензії та причини війни. Нині в Україні кількість страхових компаній скоротилася на 84 компанії, фактично третина компаній покинула ринок і процес цей ще не завершився, адже навіть у 2024 році НБУ продовжує анулювати ліцензії та давати дозвіл на добровільний вихід з ринку за умов виконання страхового портфеля.

2. Ринок страхових послуг в Україні належить компаніям, які здійснюють інші види страхування, крім страхування життя, таких компаній в Україні 90%, ринок страхових послуг життя є нерозвиненим в нашій державі, що пояснюється низькою купівельною спроможністю, коли середня заробітна плата в Україні досягла 453 дол. США в місьць, тоді ринок страхування життя одержав найвищий показник валових страхових премій на одну особу в Україні 6,88 дол. США. Ця ситуація була характерною для 2013 року. Нині страхування життя представлене 13 страховиками, які надають послуги, але основним завданням цих страхових компаній є не втрата існуючих клієнтів і по можливості залучення нових до укладання договорів страхування життя.

3. Основні показники ринку страхових послуг за період 2020-2022 року скоротилися, зокрема валові страхові премії, валові страхові виплати. Рівень виплат за період, що досліджувався залишався сталим. Страхові резерви та активи за вказаний період зросли, що свідчить про відносну сталість під час війни в Україні. Можна вважати що ринок страхових послуг вистояв під час повномасштабного вторгнення, але звичайно із втратами страхових премій, прибутків у 2022 році.

РОЗДІЛ 3

ПРОГНОЗУВАННЯ ОСНОВНИХ ПОКАЗНИКІВ РОЗВИТКУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Ринок страхових послуг в Україні зазнав значних змін та викликів у період воєнного стану. В умовах підвищеної небезпеки зросла потреба в страхуванні майна, здоров'я та життя. Люди та бізнеси шукають способи захистити себе від втрат, пов'язаних із воєнними діями, а тому страховики розпочали впроваджувати для своїх клієнтів різноманітні програми захисту, які включають відшкодування збитків від воєнних дій. Вони переглянули свої підходи до андеррайтингу, приділяючи більше уваги оцінці ризиків, пов'язаних із воєнними діями.

Багато страхових компаній вимушені виключати з покриття зони, де ведуться активні бойові дії, через високий рівень ризику та неможливість оцінити збитки. Страхові компанії змушені також посилювати свої страхові резерви для забезпечення виплат по страхових випадках та зміцнювати платоспроможність на вимогу регулятора. Вивчивши ринок страхових послуг, ми визначили основні напрямками його розвитку:

- Адаптація страхових компаній до появи нових ризиків, які забажають передати на страхування потенційні страхувальники. Через підвищений рівень загроз, страхові компанії розширюють свої послуги для покриття нових ризиків, пов'язаних із воєнними діями, включаючи страхування майна, здоров'я та життя.

- Страховики нині працюють над створенням спеціалізованих страхових продуктів, таких як військове страхування, страхування від терористичних актів та інші специфічні види страхування, що відповідають актуальним потребам потенційних клієнтів страхувальників. Багато страхових компаній запровадили програми підтримки для своїх клієнтів, включаючи тимчасове відтермінування платежів, консультаційні послуги та іншу допомогу

- Зміцнення фінансової стійкості страховиків. Страхові компанії змушені посилювати свої резерви та капітал, щоб забезпечити виплати за збитками, пов'язаними з воєнними діями. Це включає залучення додаткових інвестицій та реорганізацію фінансових активів. У попередньому розділі ми підкресливали, що зростає такий показник як власний капітал на одну страхову компанію, це є позитивною тенденцією.

- Впровадження інноваційних технологій. Страхові компанії активно також впроваджують діджиталізацію у сферу своїх страхових послуг, які стають зручними і оперативними для клієнтів страхових компаній. Застосування новітніх технологій, таких як блокчейн та штучний інтелект, для підвищення ефективності обробки даних, оцінки ризиків та виплат по страхових випадках. Як наголошують науковці «Діджиталізація стала новим вектором розвитку страхового ринку, що використовує застосування сучасних технологій у поєднанні з телекомунікаційними системами. Це дозволяє підвищити якість обслуговування як для клієнтів страхових компаній, так і для діючих страхувальників. Основу цього процесу становить формування цифрового суспільства, де активно використовують різноманітні цифрові технології» [30, с. 279].

Розвиток ринку страхових послуг в Україні у воєнний період є складним процесом, що потребує адаптації до нових умов та пошуку інноваційних рішень для забезпечення стабільності та захисту громадян і суб'єктів господарювання.

Проведемо прогнозний розрахунок валових страхових премій з використанням ППП Excel та використовуючи динаміку цього показника (табл. 3.1).

Як видно з табл. 3.1 за песимістичного прогнозу у 2024 -2025 рр. ринок страхових послуг повернеться до показників 2014-2016 років. За оптимістичного прогнозу ринку страхових послуг перевищить показник 2022 року у 2024-2025 роках. За середніх величин у 2024 році ринок страхових послуг може отримати 31,01 млрд грн валових страхових премій.

Прогноз валових страхових премій в Україні у 2024-2025 рр.

Часова шкала	Значення, млрд грн	Усереднений прогноз млрд грн	Песимістичний прогноз, млрд грн	Оптимістичний прогноз, млрд грн
31.12.2013	26,2			
31.12.2014	26,8			
31.12.2015	29,7			
31.12.2016	35,2			
31.12.2017	43,4			
31.12.2018	49,4			
31.12.2019	53			
31.12.2020	45,2			
31.12.2021	48,9			
31.12.2022	39,6	39,6	39,60	39,60
31.12.2023		42,10	31,23	52,96
31.12.2024		44,60	31,01	58,18
31.12.2025		47,09	31,24	62,95

Джерело: власні розрахунки на основі офіційної статистичної інформації [21].

Ілюструє наш прогноз валових страхових премій у 2024-2025 рр. рис. 3.1

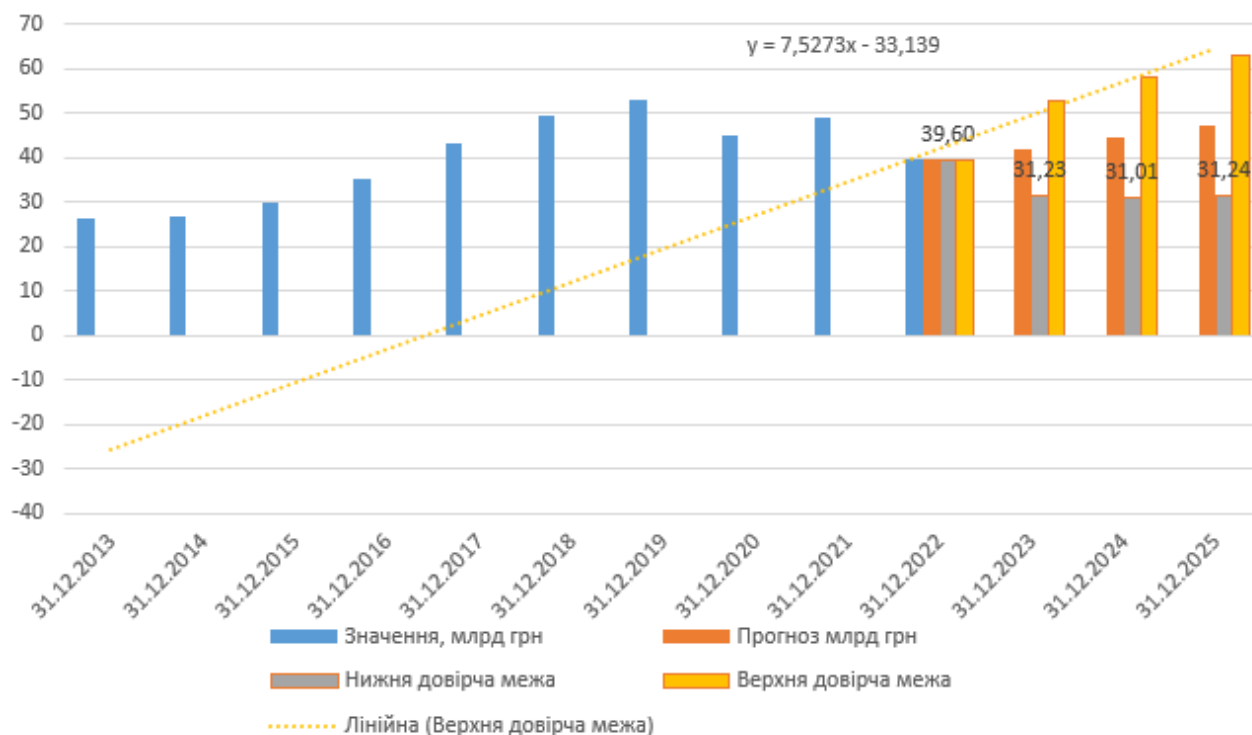

Рис. 3.1 Прогноз валових страхових премій, лінія тренду валових страхових премій у 2024-2025 рр. в Україні млрд грн

Джерело: власні розрахунки на основі офіційної статистичної інформації [21].

Складемо прогноз на основі динаміки по валових страхових виплат за методикою, яку ми використовували для складання прогнозу валових страхових премій (табл. 3.2, рис. 3.2.).

Таблиця 3.1

Прогноз валових страхових виплат в Україні у 2024-2025 рр.

Період	Значення, млрд грн	Усереднений прогноз млрд грн	Песимістичний прогноз, млрд грн	Оптимістичний прогноз, млрд грн
31.12.2013	4,65			
31.12.2014	5,06			
31.12.2015	8,1			
31.12.2016	8,8			
31.12.2017	10,5			
31.12.2018	12,9			
31.12.2019	14,4			
31.12.2020	14,8			
31.12.2021	17,6			
31.12.2022	13	13	13,00	13,00
31.12.2023		17,75	14,50	21,00
31.12.2024		19,06	15,81	22,31
31.12.2025		20,37	17,13	23,62

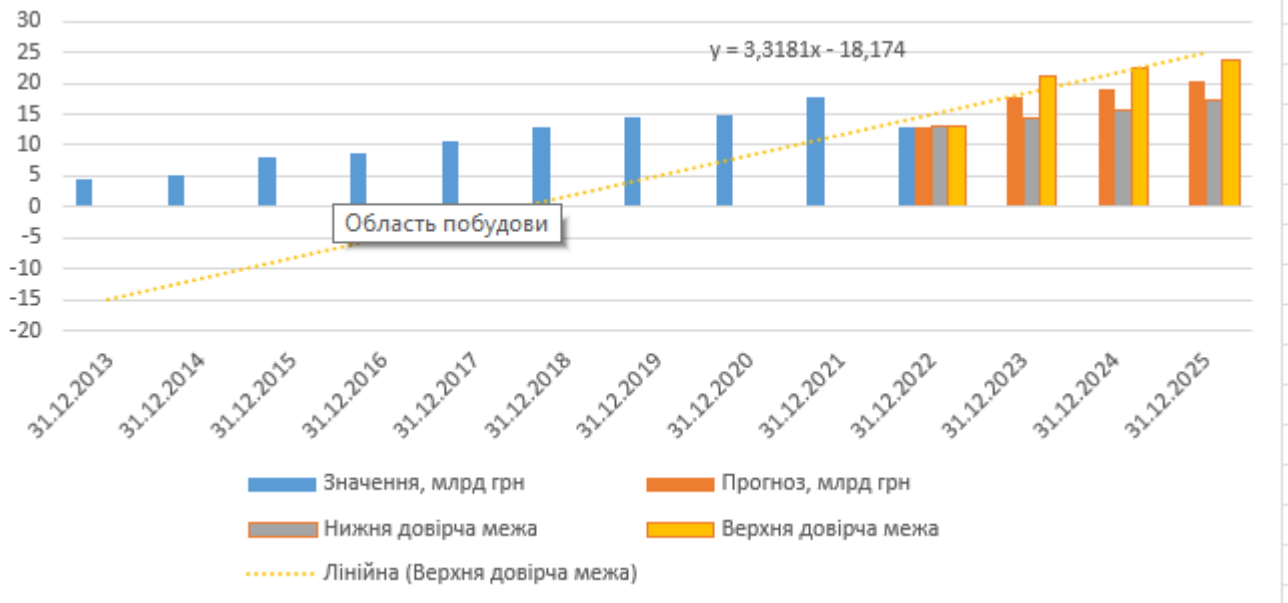

Рис. 3.1 Прогноз валових страхових виплат, лінія тренду валових страхових премій у 2024-2025 рр. в Україні, млрд грн

Джерело: власні розрахунки на основі офіційної статистичної інформації [21].

Як видно із здійснених прогнозів валових страхових премій та валових страхових виплат ринок за умов відносної політичної стабільності за

песимістичного прогнозу повернеться за страховими виплатами у 2019-2020 рік, за оптимістичного і найбільш реалістичного сценарію перевищить показник 2021 року

Висновки до розділу 3

1. Прогнозувати показники розвитку ринку страхових послуг можна за трьома основними сценаріями: песимістичним, коли війна буде продовжуватися, і ринок страхових послуг буде або продовжувати адаптуватися до реалій, або згортати свої позиції з огляду на ситуацію на фронті. За оптимістичного прогнозу війна завершиться і впродовж п'яти років ринок страхових послуг буде нарощувати валові страхові премії та виплати. Третій сценарій найбільш реалістичний, коли ми прогнозуємо середні показники прогнозу валових страхових премій та валових страхових виплат за невизначених умов.

2. У разі покращення загальної політичної та економічної ситуації в Україні, ринок страхових послуг також матиме позитивний розвиток, не зразу, а в слід за економічним зростанням. Важливу роль у цьому буде відігравати адаптація українського законодавства до європейських стандартів у сфері страхування. Це може залучити іноземних інвесторів та підвищити довіру до страхових компаній. Продовження процесу цифровізації страхових послуг дозволить компаніям ефективніше взаємодіяти з клієнтами, автоматизувати процеси та знизити витрати. Це також може призвести до появи нових продуктів і послуг, орієнтованих на молоде покоління. За покращення політико-економічної ситуації страхові компанії будуть розробляти нові страхові продукти, зокрема у сфері кіберстрахування та страхування відповідальності. Загалом, ринок страхових послуг в Україні має великий потенціал для розвитку в найближчі роки завдяки економічному зростанню, регуляторним змінам та технологічним інноваціям, але за умов припинення війни і встановлення миру на території України. Це створює можливості для зростання як для існуючих компаній, так і для нових гравців на ринку.

ВИСНОВКИ

1. Визначено, що ринок страхових послуг є близьким за значенням із поняттям страховий ринок, але страховий ринок є більш ширшим поняттям і охоплює різноманітну діяльність страховиків, страхових посередників, перестраховиків, не лише з надання страхових послуг, але надання консультаційних послуг, інвестиційної діяльності. Ринок страхових послуг є більш вузьким поняттям і під ним розуміється місце, де відбувається продаж і купівля виключно страхових послуг. Страхова послуга – це послуга, яка надається страховими організаціями своїм клієнтам (страхувальникам та іншим зацікавленим особам) із метою страхового захисту. Тобто в основі страхової послуги лежить страховий захист. Основна мета функціонування ринку страхових послуг забезпечити фінансовий захист від ймовірних випадкових подій, що передбачено договором страхування із страхувальником, або іншою зацікавленою стороною.

2. Встановлено, що ринок страхових послуг має свою структуру, яка представлена основними учасниками ринку: це страховими компаніями та страхувальниками. Допомагають при продажі страхових продуктів і врегулюванні збитків страхувальників страхові посередники: агенти та брокери. При наданні страхових послуг діють також андерайтери – фахівці страховика (або незалежні від нього компанії та інші особи), які оцінюють ризики, які важко оцінити представникам страхової організації; аварійні комісари – це спеціалісти, які визначають рівень збитків страхувальника (або іншої особи). Ринок страхових послуг піддається державному регулюванню, основним регулятором цього ринку в Україні є Національний банк України, основною метою якого є захист прав страхувальників і нагляд за платоспроможністю страховиків виконувати свої страхові зобов'язання.

3. Досліджено ринок страхових послуг у період – 2020-2022 рр. За цей період визначено, що він вистояв у рік повномасштабного вторгнення, і у другій половині року 2022 р. розпочав відновлювати свою діяльність.

Складність цього періоду була зумовлена високою невизначеністю щодо умов функціонування страхових компаній. За вказаний період відбулося скорочення страховиків на 84, найбільше у сфері ризикових видів страхування на 77. Це пояснюється збільшенням вимог регулятора до платоспроможності страхових організацій, а також початком воєнних дій в Україні та окупацією близько 20% території нашої країни. З ринку пішли дрібні страховики і ті, які не можуть формувати платоспроможність на достатньому рівні. Цей процес виходу страховиків з ринку продовжився в 2023 р. і в 2024 р. У 2022 році відбулося скорочення валових страхових премій на 5,6 млрд грн, відповідно відбулося і скорочення виплат у цьому ж році на 1,9 млрд грн порівняно із 2020 роком. Кількість укладених договорів страхування у 2022 р. скоротилася на 32 474 шт, що фактично складало четверта частину ринку 2020 року. Рівень валових виплат за період 2020-2022 років, складав відповідно по 32 %, у 2021 р. він збільшився і склав 37%. Сталими залишилися показники активів страховиків та збільшилися резерви страхових компаній, у 2022 році страхові компанії одержали збитки від страхової діяльності, адже втратили значну частину страхового портфеля через війну в Україні.

4. Визначено, що ринок страхових послуг зі страхування життя показав також скорочення страхових премій у 2022 році на 900000 тис грн порівняно із 2021 роком і на 100000 тис грн порівняно із 2020 роком, виплати мали тенденцію до зростання. Даний ринок є нерозвинутим в Україні через низьку платоспроможність потенційних клієнтів. Найвищі показники даний сегмент ринку страхових послуг досягнув у 2013 році, коли середня заробітна плата склала 453 дол. США тоді ринок страхування життя одержав найвищий показник валових страхових премій на одну особу в Україні 6,88 дол. США Нині страхування життя представлене 13 страховиками, які надають послуги зі страхування життя, але основним завданням цих страхових компаній, в умовах воєнного стану є не втрата існуючих клієнтів і по можливості залучення нових до укладання договорів страхування життя.

5. Визначено, на яких засадах функціонує ринок страхових послуг в Україні під час війни з РФ. По-перше, ринок страхування в Україні належить страховикам за ризиковим і короткостроковим страхуванням, адже страхування життя залишається не доступним по вартості потенційним клієнтам. Другою особливістю є те, що ринок страхових послуг задовольняє інтереси із страхового захисту громадян і господарюючих суб'єктів за сучасних умов розвитку економіки. Поряд з тим індекс проникнення страхування у 2022 р. не склав навіть 1, тобто ринок має величезний потенціал страхового захисту, особливо з огляду на те, що нині Україна – стала країною із найбільш ризикованими умовами проживання через воєнні дії. Третьою особливістю стало те, що нагляд за ринком страхових послуг здійснює мегарегулятор - НБУ, який основною метою ставить захист інтересів страхувальників та інших зацікавлених сторін.

6. Під час війни досить складно робити прогнози розвитку окремих ринків, нами було складено три варіанти розвитку ринку страхових послуг у сфері валових страхових премій та валових страхових виплат: оптимістичний, реалістичний та песимістичний. Оптимістичний на найближчі два роки ґрунтується на тому, що в Україні завершуються військові дії, ринок страхових послуг повертається до звичного стану, і після поступового економічного зростання, відбувається поступове нарощування показників по валових страхових преміях на 2025 рік прогноз склав майже 63 млрд грн, песимістичний прогноз ґрунтується на тому, що в Україні продовжується війна, ринок страхування пройшов етап стабілізації і може відбуватися його подальше падіння, тоді страхові премії складують у 2025 році 31,4 млрд грн. Є найбільш ймовірний сценарій, коли ринок страхових послуг буде повністю залежати від політико-економічної ситуації, тоді рівень валових страхових премій у вказаному році складе 47 млрд грн. Для валовий страхових виплат є характерним така ж тенденція що і для валових страхових премій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз портфелів страховиків зі страхування життя за 2020-2022 рр. Національний банк України. URL: <http://surl.li/cypueo>
2. Вінницька О. А., Мельничук Ю. М., Чвертко Л. А. Страховий ринок як детермінанта економічного зростання України. Фінансове забезпечення стратегії економічного зростання України : колективна монографія / за ред. М. А. Слатвінського. Умань : УДПУ імені Павла Тичини, 2019. С. 8-116.
3. Гаманкова О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія. К.: КНЕУ, 2009. 289 с.
4. Генеральна угода про торгівлю послугами: Додаток 1В до Угоди про заснування Світової організації торгівлі від 15.04.1994 р. № 981_017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_017
5. Даценко О. І. Роль Національного банку України у захисті прав споживачів фінансових послуг. *Правове регулювання фінансових послуг: національний, європейський, глобалізаційний виміри*: матеріали науково-практичного круглого столу, м. Суми, 26 січня 2024 р. Суми: Сумський державний університет, 2024. С. 20-23.
6. Два страховики розпочали добровільний вихід з ринку, ще одному анульовано ліцензію та виключено з Державного реєстру фінансових установ URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dva-strahoviki-rozpochali-dobrovilniy-vihid-z-rinku-sche-odnomu-anulovano-litsenziyu-ta-viklyucheno-z-derjavnogo-reyestru-finansovih-ustanov>
7. Клапків Ю. М., Свірський В. С., Щур Р. І. Аналіз сучасних тенденцій у страховому сегменті фінансового ринку України. *Інноваційна економіка*. №3-4. 2021. С. 130-139.
8. Клапків Ю. Ринок страхових послуг: концептуальні засади, технічні інновації та перспективи розвитку: монографія. Тернопіль. ТНЕУ, 2020. 568 с.

9. Козьменко О., Козьменко С., Васильєва Т. Нові вектори розвитку страхового ринку України: монографія / кер. авт. проекту О. Козьменко. Суми: Університетська книга, 2012. 316 с.
10. Колінець, Л., Панухник, О., Крупка, А., Зарічна, Н., Лавров, Р., Хропонюк, Д. Фінансові та інституційні аспекти розвитку страхового ринку за умов пандемії 2020-2021 в війни 2022-2023: на прикладі страхових компаній України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2023. №5(52), 97-110. <https://doi.org/10.55643/fcaptr.5.52.2023.4158>
11. Копитіна І. В., Яценко В. М. Страхування життя в Україні : аналітичний огляд і перспективи розвитку. *Науковий вісник МДУ ім. В.О. Сухомлинського*. Випуск 5(2). 2014. С. 41-46.
12. Котик О. В., Климюк Ю. Ю. Проблеми розвитку страхування життя в Україні. *Вісник НУВГП*. Серія «Економічні науки». Випуск 2 (98). 2022. С. 101-111.
13. Нечипорук Л. В. Теорія і практика страхового ринку в Україні: монографія. Харків: *Видавництво Національного університету внутрішніх справ*, 2004. 300 с.
14. Підсумки страхового ринку України за 2021 рік. ТОП – 10 лідерів life та non life страхування URL: <https://forinsurer.com/news/22/05/30/41284>
15. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
16. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>
17. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 14.12.2021 р. №1953-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>
18. Регулювання ринку небанківських послуг. Страхування. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/regulation-nonbank-fs-market/insurance>

19. Регулювання ринку небанківських фінансових послуг. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/supervision/regulation-nonbank-fs-market>
20. Рудевська, В., Погоріла, О. Особливості державного регулювання страхового ринку України у трансформаційних умовах. *Socio-Economic Relations in the Digital Society*, 2020. № 1 (37). С. 42-53. [https://doi.org/10.18371/2221-755x1\(37\)2020208196](https://doi.org/10.18371/2221-755x1(37)2020208196)
21. Статистика страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/stat>
22. Страховий ринок України. Підсумки воєнного року. URL: <https://forinsurer.com/news/23/04/03/42517>.
23. Страховий ринок України: 12 місяців 2020 р. URL: <https://forinsurer.com/stat>
24. Супрун Н. В., Петрішина Т.О. Проблеми впровадження системи Solvency II у діяльність українських страхових компаній. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 22. Ч. 3. С. 77-83
25. Ткаченко Н. В. Дискусійні питання страхування. *Світ фінансів*. 2010. № 2. С. 126-135.
26. Фурман В. М. Страхування: теоретичні засади та стратегія розвитку: монографія. К.: КНЕУ, 2005. 296 с.
27. Чи можна застрахувати майно під час війни? URL: <https://nakupilo.ua/rozbory/yak-pratsiuie-strakhuvannia-pid-chas-viiny/>
28. Шірінян А. А., Шірінян Л. В. Страховий ринок, ринок страхування і ринок страхових послуг: наукові погляди, нове розуміння і визначення. *Облік і фінанси*. 2024. № 1(103). С. 93-101
29. Шубенко І., Стойко О., Доронін Д., Фалімонов С. Детермінанти низького рівня розвитку ринку страхування життя в Україні. *Бізнес Інформ*. 2024. №3. С. 305-315.

30. Шубенко І. А. Тенденції діджиталізації на страховому ринку України. *Бізнес-інформ*. 2020. № 2. С. 273-279.
31. Шокал Я. Основні тенденції страхового ринку під час військової агресії рф. *Студентські наукові читання – 2022* : зб. тез доповідей науково-практичної конференції «Студентські наукові читання – 2022» за результатами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт на факультеті інформаційних технологій, обліку та фінансів. Житомир : Поліський національний університет, 2022. С.116-119
32. Шубенко І., Шокал Я. Теоретичні засади управління доходами страхових компаній. Міжнародна науково-практична конференція «Економіка, фінанси, облік та право: тенденції, виклики, перспективи. Полтава, Центр фінансово-економічних наукових досліджень, 6 вересня 2022 р. http://www.economics.in.ua/2022/09/blog-post_14.html
33. Шубенко І.А., Шубенко Р. В. Вітчизняний ринок страхування під час війни з рф. Цифрова трансформація фінансової системи України та країн V-4 в умовах євроінтеграції: збірник тез III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Дубляни, 26 квітня 2023 р.). Частина III. Дубляни: ЛНУП, 2023. С.153-158 URL <https://drive.google.com/drive/folders/1v7LXPCsXxTpUXJp3DdfdC5dtzEqMLDeD>
34. Bateman, H., Gerrans, P., Thorp, S., & Zeng, Y. Explaining consumers' progress through life insurance decision states: The role of personal values and consumer characteristics. *Journal of Consumer Affairs*, 2023. 57(3), P. 1151-1182. URL:<https://doi.org/10.1111/joca.12524>
35. Bauer, R., Eberhardt, I. & Smeets, P. A fistful of dollars: financial incentives, peer information, and retirement savings. *The Review of Financial Studies*, 2022. 35 (6), P. 2981-3020. <https://doi.org/10.1093/rfs/hhab088>
36. Hanming Fang, Edward Kung Why do life insurance policyholders lapse? The roles of income, health, and bequest motive shocks. *Journal of Risk and insurance*. December 2021. Volume 88, Issue. 4. P. 937-970. URL: <https://doi.org/10.1111/jori.12332>

37. Ritika Bhatia, Anil K. Bhat, Jyoti Tikoria Life insurance purchase behaviour: A systematic review and directions for future research. *International Journal of Consumer Studies*. 2021. Volume 45, Issue 6. P. 1149-1175. URL: <https://doi.org/10.1111/ijcs.12681>

38. Sauter Nicolas Bequest Motives and the Demand for Life Insurance in East Germany. *German Economic Review*. May 2014. Volume 15, Issue 2. P. 272-286. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0475.2012.00579.x>